

واکاوی عوامل توسعه توریسم در مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۹/۰۶ تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۱۱/۲۱

محمد رضا شریفی فدیحی^۱ مجید رضانی سربندی^۲

- ۱- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان، ایران
- ۲- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، واحد رفسنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، رفسنجان، ایران

چکیده

صنعت گردشگری در عصر حاضر یکی از مهمترین روش‌های درآمدزایی و ایجاد اشتغال است و بسیاری از برنامه‌ریزان این صنعت را رکن اصلی توسعه پایدار قلمداد می‌کنند. با این حال گردشگری در ایران رشد چشم‌گیری نداشته و هنوز زمینه‌های مستعد برای توسعه این صنعت ایجاد نشده است. مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان یکی از زیباترین بناهای تاریخی کشور و استان کرمان می‌باشد که با توجه به قابلیت‌های آن به عنوان منطقه گردشگری شناخته شده است. با توجه به اینکه رضایت گردشگر امر مهمی در توسعه این صنعت به‌شمار می‌آید، لذا پژوهش حاضر با هدف واکاوی عوامل توسعه توریسم در مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان از دیدگاه گردشگران به‌روش توصیفی و آماری-همبستگی انجام شده است. این پژوهش در سال ۱۳۹۵ انجام شد. جامعه آماری پژوهش را تعداد ۱۵۰ گردشگر در بازه زمانی دو ماهه، که در دو روز عادی و تعطیل در مجموعه تاریخی حاج آقا علی به سر برده‌اند، تشکیل می‌دهد که بر اساس جدول مورگان و کرجسی، تعداد ۱۰۸ نفر از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب گردید. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شد که پایایی آن از طریق پیش‌آزمون با مقدار آلفای کرونباخ برای هر یک از مقیاس‌های اصلی در حد مناسب (بالای ۰/۷۵) مورد تأیید قرار گرفت. نتایج پژوهش بیانگر میزان رضایت‌مندی متوسط گردشگران از وضع حاضر می‌باشد و تحلیل عاملی نیز رضایت‌مندی را در قالب ۷ عامل دسترسی، امنیت، خدمات عمومی، خدمات راهنمایی، تسهیلات رفاهی، شرایط استراحت‌گاهی و تأمین نیازها تبیین نموده است که مهمترین آن مربوط به تسهیلات رفاهی با بار عاملی ۰/۴۷ و خدمات استراحت‌گاهی با بار عاملی ۰/۴۶ می‌باشد. بنابراین تقویت عوامل دسترسی، امنیت، خدمات عمومی و راهنمایی و تأمین نیازها در مرحله نخست توسعه گردشگری مجموعه آقا علی رفسنجان قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، تفرجگاه تاریخی، رضایت‌مندی، مجموعه آقا علی، رفسنجان.

مقدمه

صنعت گردشگری در هزاره سوم به یکی از پررونق‌ترین، جذاب‌ترین، اشتغال‌زاترین و پردرآمدترین صنایع جهان تبدیل شده است (داولینگ و نیوسام^۱، ۱۳۸۸). توسعه گردشگری، به‌ویژه در کشورهای کمتر توسعه‌یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف جامعه، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود (نکوئی صدری، ۱۳۹۱). به‌عبارتی امروزه یکی از عوامل مهم و مؤثر در پویایی اقتصاد و توسعه پایدار هر کشوری گردشگری است (رنجبریان و زاهدی، ۱۳۸۴). کارشناسان پیش‌بینی می‌کنند که صنعت گردشگری در سال ۲۰۲۰ میلادی به سودآورترین صنعت جهان تبدیل می‌شود (نجفی کانی و همکاران، ۱۳۸۸). در بسیاری از کشورها گردشگری نیروی اصلی پیشبرد و رشد اقتصادی کشور محسوب می‌شود و از آن به‌عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می‌کنند. اهمیت این صنعت و نقش آن در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باعث شده است تا بسیاری از مدیران و برنامه‌ریزان محلی، منطقه‌ای و ملی در هرکجای دنیا برای گسترش آن برنامه‌ریزی و تلاش نمایند (امین بیدختی و همکاران، ۱۳۸۸). بنابراین گردشگری یکی از فرصت‌های درآمدزایی و اشتغال‌زایی هزاره سوم است. به‌طوری‌که برخی از کشورهای توسعه‌یافته از این فرصت به‌عنوان اولین صنعت درآمدزایی بهره‌گرفته‌اند. به استناد تعاریف سازمان جهانی جهانگردی، پیش‌نیاز توسعه پایدار گردشگری، تلفیق و هماهنگی اهداف اقتصادی، محیط زیستی، اجتماعی و فرهنگی است. این امر متضمن تأمین منافع درازمدت جامعه میزبان، گردشگران مهمان و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی است (کریمی دهکردی و همکاران، ۱۳۹۰). مفهوم پایداری در صنعت گردشگری دارای ابعاد متعددی است. رشد آگاهی‌های عمومی در زمینه حفاظت از منابع طبیعی در این راستا می‌تواند مؤثر واقع شود. پایداری اجتماعی به توانایی جامعه برای ارائه خدمات و انجام کارکردهای توریسم بدون زیاده‌روی و تضاد و ناهماهنگی در ساخت جامعه برمی‌گردد. پایداری فرهنگی به ثبات یا سازگاری چهارچوب و شاخص‌های فرهنگی یک جامعه در مقابل فشار حاصل از آنچه که فرهنگ توریسم نامیده می‌شود و به اثرات فرهنگی به‌جامانده از گردشگران برمی‌گردد. امروزه گردشگری به اندازه‌ای در توسعه اقتصادی- اجتماعی کشورها اهمیت پیدا کرده است که اقتصاددانان آن را صادرات نامرئی نامیده‌اند (شاو و ویلیامز^۲، ۲۰۰۴). بر اساس آمار سازمان جهانی گردشگری در سال ۲۰۱۰ از هر ۱۲/۳ شغل در جهان یک شغل مربوط به صنعت گردشگری بوده و این صنعت ۸/۱ درصد از کل مشاغل جهان را به خود اختصاص داده است (سازمان جهانی گردشگری^۳، ۲۰۱۰). به هر حال رهیافت مفهومی جامعه برای توسعه پایدار توریسم در چهار مبحث عمده مورد توجه اساسی قرار می‌گیرد: پایداری اکولوژیکی؛ خاطر نشان می‌سازد که توسعه همزاد با بقای فرآیندهای اکولوژیکی، تنوع زیست محیطی و منابع بیولوژیکی است. پایداری فرهنگی: یعنی توسعه، کنترل مردم را به زندگی خویش ارتقاء می‌بخشد و این مستلزم هم‌سویی فرآیندهای توسعه با فرهنگ و ارزش‌های انسانی و تقویت جوامع محلی برای تأمین نیازهای خویش از طریق مشارکت نهادینه شده توانمندساز است. پایداری اقتصادی: توسعه به دلیل مدیریت منابع طبیعی و فرآیندهای تولید و توزیع از لحاظ اقتصادی کارآمد است. بنابراین کارکردهای

¹Dowling and Newsome

² Shaw and Williams

³ World Tourism Organization (WTO)

فعلی توسعه می‌توانند به عنوان حامی نسل‌های آتی عمل نمایند. پایداری محلی: توسعه برای منفعت رسانی به جامعه محلی طراحی می‌شود. بنابراین توجه به خواسته‌های مردم محلی و توانمندسازی آنها می‌تواند به پایداری جوامع محلی کمک نماید (مقصودی و لشگرآرا، ۱۳۸۳).

پیشینه تحقیق

کرمی دهکردی و کلانتری (۱۳۹۱) در خصوص شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری نشان دادند که مشکلات زیرساختی، بازاریابی، بهداشت و سلامت، کم‌رنگ‌شدن جاذبه‌های فرهنگی، عدم درک صحیح روستاییان از گردشگری، فقدان انگیزه در مسئولان محلی، تعصبات قومی قبیله‌ای، فقدان برنامه‌ریزی و همچنین ضعف در پژوهش و نظارت، مشکلات مربوط به منابع انسانی و مشکلات مربوط به صنایع دستی، مهمترین مشکلات گردشگری می‌باشند. گودرزی سروش (۱۳۹۰) در بررسی تأثیر گردشگری بر توسعه روستایی در روستای ورکانه در همدان، مهمترین مشکلات گردشگری در این روستا را شامل مشکلات اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، اکولوژیکی و نهادی در نظر گرفته است. عبدالمنافی و ازکیا (۱۳۹۰) در بررسی عوامل مؤثر بر صنعت گردشگری در منطقه کلاردشت نشان دادند که نامناسب بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی، از بین رفتن زمین‌های کشاورزی، نامناسب بودن راه‌ها و ترافیک بین شهرها در تعطیلات و نامناسب و ناکافی بودن تسهیلات اقامتی و رفاهی، به ترتیب از مهمترین نقاط ضعف و مشکلات گردشگری به شمار می‌روند. قبادی و همکاران (۱۳۹۱) به بررسی وضعیت گردشگری در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی پرداختند و بیان داشتند که گردشگری با مشکلات متعددی همچون کمبود امکانات زیرساختی و رفاهی، پایین بودن سطح آشنایی و آگاهی روستاییان و مسولان پیرامون گردشگری و مزایای آن، تأثیرپذیری منفی فرهنگ مناطق روستایی به دلیل افزایش ارتباطات مردم محلی، نبود برنامه‌ریزی منسجم از سوی نهادهای دولتی مرتبط و عدم آرایه حمایت‌های لازم از سوی آنها مواجه می‌باشد.

صنعت گردشگری بعد از صنعت‌های نفت و اتومبیل، مردمی‌ترین منبع درآمد شمرده می‌شود، زیرا بیشتر درآمد حاصل از آن به‌طور مستقیم و بدون واسطه به دست مردم می‌رسد (اسماعیلی و همکاران، ۱۳۹۰). بنابراین می‌توان گفت فعالیت گردشگری از جمله فعالیت‌هایی است که از نظر ماهیت خود یک محصول اجتماعی - فرهنگی و از نظر برنامه‌ریزی و مدیریتی یک فعالیت میان بخشی می‌باشد (نظریان و همکاران، ۱۳۸۵). در نتیجه امروزه صنعت گردشگری، یک فعالیت عظیم اقتصادی و راهی برای تنوع فعالیت‌ها است و به راهکاری برای رسیدن به توسعه تبدیل گشته است که روز به روز بر اهمیت آن افزوده می‌شود (وظیفه و نریمانزاده، ۱۳۹۲). نظر به اهمیت گردشگری و مزایای ناشی از آن و همچنین پتانسیل‌های فراوان کشور به لحاظ تاریخی و فرهنگی و نیز جاذبه‌های اکوتوریسمی و تنوع اقلیمی، وجود مسائل و مشکلات متعدد در ابعاد زیرساختی، فرهنگی، آموزشی، اطلاع‌رسانی و غیره سبب شده است تا مردم در نقاط مختلف کشور قادر نباشند به‌طور بهینه از این استعدادها و قابلیت‌های کم‌نظیر بهره ببرند (قبادی و همکاران، ۱۳۹۱). بنابراین پژوهش حاضر با هدف واکاوی عوامل توسعه توریسم تفرجگاه مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان از دیدگاه گردشگران صورت گرفته است تا بتوان به شناسایی این تفرجگاه پرداخت و به نوعی مسائل توسعه گردشگری در این منطقه را تحلیل نمود و در جهت رفع آنها برنامه‌ریزی‌های لازم را

انجام داد. لذا فرضیات و سؤالات پژوهش حاضر روی شناخت مهمترین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تفرجگاهی و همچنین دامنه تأثیر آنها استوار است.

مبانی و چارچوب نظری

گردشگری به مجموعه‌ای از فعالیت‌ها نظیر برنامه‌ریزی سفر، مسافرت به مقصد، اقامت، بازگشت و غیره اطلاق می‌شود که در جریان مسافرت یک گردشگر اتفاق می‌افتد (میل^۱ و موریسون^۲ ۱۹۹۲). فضاهای شهری، به ویژه محدوده بافتهای تاریخی و قدیمی، به علت وجود جاذبه‌های نوستالژیک، معماری، فرهنگی، و بناهای ارزشمندی که نمادی از شرایط اقتصادی، اعتقادی، و اجتماعی آن دوران است، از مقاصد مهم گردشگری به شمار می‌روند (کردوانی و غفاری ۱۳۹۰). شهرها، هم به منزله محل توریست‌فرست و هم به منزله مقصد توریست پذیر محسوب می‌شوند. بیشتر شهرها و به ویژه شهرهای قدیمی و پایتخت‌ها اینچنین نقشی را دارند (تقوایی و همکاران ۱۳۹۱). امروزه، گردشگری شهری را یکی از عوامل توسعه اقتصادی، اجتماعی و رفاهی شهر و شهرنشینان می‌دانند (موحد و دولت‌شاه ۱۳۹۰).

به منظور درک بهتر و بررسی دقیق‌تر صنعت گردشگری، تقسیم‌بندی‌های مختلفی در خصوص اجزاء و عوامل مؤثر بر آن صورت گرفته است. بر اساس همین تقسیم‌بندی‌ها دو رویکرد در بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری وجود دارد. رویکرد اول، رویکرد تقاضا محور بوده و برگرفته از این فرض است که مقصد، برانگیزنده باورها و احساسات افراد بوده و نیاز آنها را برآورده می‌سازد (هو^۳ و ریچی^۴ ۱۹۹۳). از سویی رویکرد عرضه محور در گردشگری بر خدماتی تمرکز دارد که برای بازدیدکنندگان یک مقصد طراحی و آماده شده‌اند. این عناصر، با سیاستها و عملکرد بخشهای دولتی و خصوصی هدایت و کنترل می‌شوند. موفقیت و توسعه گردشگری در این رویکرد وابسته به شناسایی صحیح اجزاء و عناصر عرضه است (نصرالهی و همکاران، ۱۳۹۱).

منطقه مورد مطالعه

مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان یکی از ابنیه‌های تاریخی مهم استان کرمان و شهرستان رفسنجان است که با زیربنایی حدود ۷۰۰۰ مترمربع و مساحت کل ۱۲۰۰۰ مترمربع و با معماری اصیل ایرانی توسط حاج آقا علی معروف به زعیم الله رفسنجانی که از بزرگترین تاجران ایرانی دوره خود بود، در اوایل دوران قاجاریه در سال ۱۱۳۶ هجری خورشیدی بنا شده است. این خانه دارای ۸۶ اتاق (هفت دری، پنج دری، سه دری و پستو) بوده که در چهار بخش اصلی ساختمان حوضخانه، شاه‌نشین، پاییزی و زمستانی احداث گردیده‌اند. یک آشپزخانه بزرگ و انبار بزرگ وظیفه تأمین نیازهای این مجموعه را بر عهده داشته است. چهار حیاط، راهروهای سرپوشیده و روباز و سه هشتی نیز ارتباط قسمت‌های مختلف این خانه را

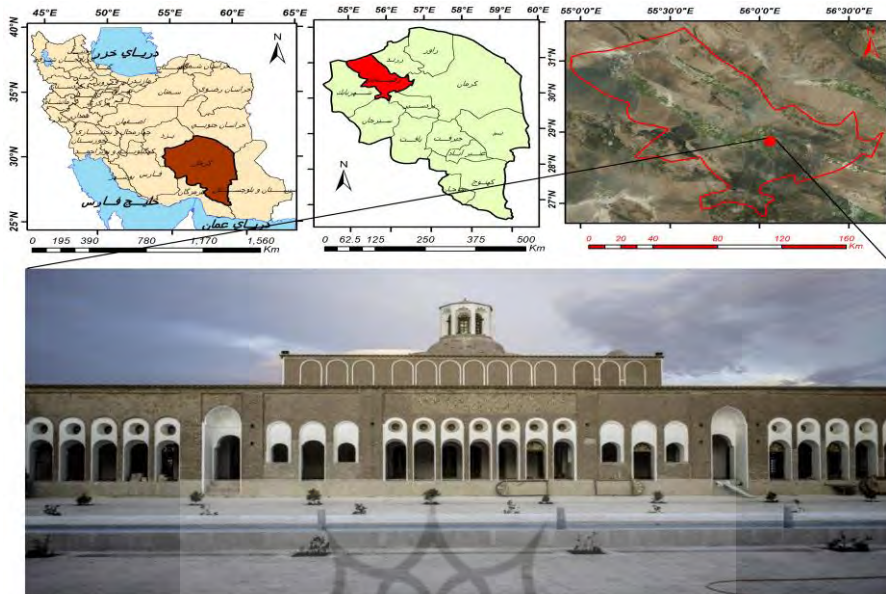
¹Mill

²Morrison

³Hu

⁴Ritchie

تأمین می‌کردند. این مجموعه تاریخی در فاصله ۶ کیلومتری شهر رفسنجان در روستای قاسم آباد حاجی و موقعیت $۳۰^{\circ} ۲۶' ۵۴''$ عرض شمالی و $۵۶^{\circ} ۳' ۲۶''$ طول شرقی واقع شده است (شکل ۱).

نقشه شماره ۱: موقعیت جغرافیایی مجموعه تاریخی حاج آقاعلی رفسنجان

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مواد و روش‌های تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ میزان و درجه کنترل، غیرآزمایشی و توصیفی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و در نهایت به لحاظ قابلیت تعمیم یافته‌ها، از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری این تحقیق را گردشگران در یک دوره زمانی دو ماهه، که در دو روز عادی و تعطیل که از مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان بازدید به عمل می‌آوردند تشکیل می‌دهند ($N=150$) که بر اساس جدول مورگان و کرجسی، تعداد ۱۰۸ نفر از این افراد از طریق روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام پژوهش انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه است که اعتبار صوری آن با نظر پانل متخصصان و اساتید در زمینه موضوع مورد پژوهش به ویژه اعضای هیات علمی دانشگاه رفسنجان و کارشناسان اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری رفسنجان مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین قابلیت اعتماد ابزار پژوهش نیز پیش‌آزمون شامل ۳۰ نفر خارج از نمونه اصلی، انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای مقیاس‌های اصلی پرسشنامه در حد مناسب و بالای $0/75$ نشان از پایا بودن آن دارد. تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS صورت گرفت و نتایج در دو بخش توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، درصد تجمعی، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات، و استنباطی شامل تحلیل عاملی ارائه گردید.

یافته‌ها (نتایج)

بر اساس نتایج، اکثریت پاسخگویان مورد مطالعه با ۶۷ درصد مرد بودند، در حالی که شمار اندکی با ۳۳ درصد از آنان را زنان تشکیل می‌دادند. به لحاظ سن افراد، میانگین سنی پاسخگویان در حدود ۳۰ سال و کمینه و بیشینه آن به ترتیب ۱۵ و ۶۷ سال بود. از نظر سطح تحصیلات، بیشترین فراوانی با ۶۰ درصد مربوط به پاسخگویانی است که از تحصیلات کارشناسی برخوردارند. در همین زمینه، ۱۰ درصد زیر دیپلم ۲۰ درصد دیپلم و ۷۰ درصد تحصیلات کارشناسی و بالاتر داشتند. با مشاهده نتایج بخش توصیفی می‌توان گفت که تقریباً همه گردشگران غیر بومی بوده و دارای تحصیلات کارشناسی می‌باشند. از لحاظ سن میانگین جامعه بالای ۳۰ سال می‌باشد و تقریباً از لحاظ جنسیت برابر بودند (جدول ۱).

جدول ۱: توصیف ویژگی‌های فردی گردشگران

ویژگی	میانگین	نما
وضعیت بومی		غیر بومی
سن	۳۰/۲	۳۱
تحصیلات		کارشناسی
جنسیت		زن/مرد

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در زمینه میزان رضامندی گردشگران، نتایج توصیفی نشان داد که میزان رضایت آنها در حد کمتر از متوسط می‌باشد ($\mu=1/60$). به طوری که حدود ۶۷٪ از آنها رضایت متوسط و مابقی رضایت کمی از تفرجگاه حاج آقا علی داشتند (جدول ۲).

جدول ۲: میزان رضایتمندی گردشگران

گویه	رضایت بالا	متوسط	رضایت کم	میانگین*
درصد	۰	۶۷	۳۳	۱/۶۷
درصد تجمعی	۰	۶۷	۱۰۰	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با تشریح مؤلفه‌های مورد بررسی در زمینه رضایتمندی، نتایج نشان می‌دهد که بیشترین رضایت به ترتیب مربوط به گویه‌های «برخورد مردم محلی»، «امنیت خانواده و رعایت شئون اجتماعی» و «وضعیت رو به بهبود بنای تاریخی» و کمترین آن متعلق به گویه‌های «نبود امکانات اقامتی»، «نبود کیوسک اطلاعات و پاسخ‌گویی» و «نبود امکانات زیرساختی» می‌باشد (جدول ۳).

جدول ۳: تشریح مؤلفه‌های مورد بررسی

ضریب تغییرات	میانگین	گویه
۰/۲۲	۲/۵۳	برخورد مردم محلی
۰/۳۴	۲/۳۶	امنیت خانواده و رعایت شئون اجتماعی
۰/۵۲	۱/۴۷	وضعیت رو به بهبود بنای تاریخی
۰/۴۹	۱/۲۶	نبود امکانات اقامتی
۰/۳۷	۱/۲۷	نبود دکیوسک اطلاعات و پاسخگویی
۰/۳۴	۱/۲۶	نبود امکانات زیرساختی

مأخذ: یافته‌های پژوهش

برای دسته‌بندی مؤلفه‌ها از روش تحلیل عاملی از نوع اکتشافی استفاده شد. با توجه به معنی‌داری آزمون بارتلت و میزان KMO به دست آمده، می‌توان به مناسب بودن گویه‌ها در تحلیل عاملی را تأیید کرد (جدول ۴).

جدول ۴: نتایج آزمون بارتلت

معنی‌داری	آزمون بارتلت	KMO
۰/۰۰۰	۵۲۱۲/۴۳۶	۰/۷۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی و مقدار ویژه، می‌توان گویه‌ها را به ۷ عامل دسته‌بندی نمود. مهمترین عامل مربوط به میزان دسترسی می‌باشد که مسأله ارتباط جاده‌ای و خدمات راهنمایی را در بر می‌گیرد. عامل دوم، امنیت می‌باشد که متغیرهای امنیت خانواده و امنیت اجتماعی را در بر می‌گیرد. عامل سوم، خدمات عمومی مشتمل بر فروشگاه مواد غذایی و امداد خودرو است. عامل‌های بعدی به ترتیب شامل خدمات راهنمایی، تسهیلات رفاهی، شرایط استراحتگاهی و تأمین نیازها می‌باشد (جدول ۵).

جدول ۵) نتایج دسته بندی گویه‌ها و عوامل مورد بررسی

بار عاملی	گویه‌ها	عوامل
۰/۰۶	پهنای جاده	دسترسی
۰/۴۹	تابلوهای معرفی مکان‌های تفریحی	
۰/۸۱	خدمات راهنمایی گردشگران	
۰/۹۰	امکانات سرگرمی	
۰/۸۶	نمایشگاه مردم‌شناسی	
۰/۵۳	برخورد مردم محلی	امنیت

<ul style="list-style-type: none"> ۰/۸۸ ۰/۵۲ ۰/۷۹ 	<p>امنیت خانواده و رعایت شئون اسلامی و اجتماعی</p> <p>وجود چادرهای اقامتی</p> <p>امنیت اجتماعی</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ۰/۴۸ ۰/۴۴ ۰/۷۰ ۰/۸۰ ۰/۵۹ ۰/۵۸ 	<p>کیوسک فروش مواد غذایی گرم</p> <p>رعایت تمهید خدمات و تسهیلات برای معلولان و جانبازان</p> <p>امداد و نجات پزشکی (اورژانس، آمبولانس ...)</p> <p>امداد و نجات آتش نشانی</p> <p>امداد خودرو</p> <p>پلیس جهت آسایش و آرامش</p>	خدمات عمومی
<ul style="list-style-type: none"> ۰/۳۹ ۰/۵۸ ۰/۶۸ 	<p>علایم و تابلوهای راهنمایی در ورود به تفرجگاه</p> <p>علایم راهنمایی و رانندگی در جاهای مناسب</p> <p>قیمت کالا و خدمات ارائه شده</p>	خدمات راهنمایی
<ul style="list-style-type: none"> ۰/۷۸ ۰/۲۳ ۰/۵۱ ۰/۲۱ ۰/۵۱ ۰/۴۶ ۰/۴۳ ۰/۴۷ ۰/۷۶ ۰/۲۰ 	<p>پارکینگ در مسیر جاده</p> <p>نور و روشنایی جاده</p> <p>ترافیک و شلوغی جاده</p> <p>علایم راهنمایی و رانندگی در جاهای مناسب</p> <p>پارک بان جهت راهنمایی و امنیت خودرو</p> <p>آبخوری مناسب</p> <p>سرویس بهداشتی پاکیزه و مناسب</p> <p>تسهیلات ورزشی</p> <p>تسهیلات و وسایل بازی کودکان</p> <p>فضای سبز و درختکاری</p>	تسهیلات رفاهی
<ul style="list-style-type: none"> ۰/۲۵ ۰/۵۰ ۰/۵۰ ۰/۷۳ ۰/۷۱ ۰/۲۱ ۰/۴۱ 	<p>سکوی استراحت موقت</p> <p>امکان اسکان شبانه</p> <p>نیمکت و صندلی</p> <p>سایه بان محل اسکان</p> <p>گارد حفاظتی و امنیتی در مکان های خطرناک</p> <p>چشم انداز و منظره کلی</p> <p>امکانات هتل داری</p>	شرایط استراحت گاهی
<ul style="list-style-type: none"> ۰/۴۹ ۰/۸۰ ۰/۳۱ ۰/۵۴ ۰/۵۹ 	<p>ایمنی جاده (گارد ریل، پیچ ...)</p> <p>کیوسک اطلاعات پاسخگویی</p> <p>نمازخانه</p> <p>دکه فروش مواد غذایی سبک</p> <p>پلیس راهنمایی جهت هدایت و راهنمایی خودروها</p>	تأمین نیازها

مأخذ: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

برای پایایی و استمرار صنعت گردشگری در قالب بازدید از امکان تاریخی به عنوان یکی از گونه‌های مهم توریسم که با تأکید بر سابقه تاریخی و فرهنگ غنی مردمان ایران زمین، از جایگاه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خاصی برخوردار می‌باشد، شناسایی عوامل رضایت بخش و حفظ رضایت‌مندی گردشگران ضروری است. بنابراین چهارچوب پژوهش حاضر روی شناخت مهمترین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری تفرجگاهی و همچنین دامنه تأثیر آنها در مجموعه تاریخی حاج آقا علی رفسنجان استوار گردید و در این زمینه تأثیر عوامل دسترسی، امنیت، خدمات عمومی، خدمات راهنمایی، تسهیلات رفاهی، شرایط استراحت‌گاهی و تأمین نیازها در رضایت‌مندی گردشگران مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که میزان رضایت‌مندی گردشگران در حد مناسب نیست و با توجه به شرایط سنی و تحصیلات آنها، انتظار این سطح، قابل پیش‌بینی می‌باشد. ولی در این بین بیشترین رضایت‌مندی مربوط به برخورد مردم محلی و حفظ و رعایت شئون اسلامی و اجتماعی است. ولی در زمینه‌های عمدتاً فیزیکی و کالبدی نظیر نبود سایت‌های استراحتگاهی موقت، نبود تابلوهای راهنمایی کافی و کمبود امکانات زیرساختی و رفاهی در وضعیت مناسبی قرار ندارد. در این بین نتایج تحلیل عاملی نشان از هفت دسته عوامل دسترسی، امنیت، خدمات عمومی، خدمات راهنمایی، تسهیلات رفاهی، شرایط استراحت‌گاهی و تأمین نیازها دارد و این امر به منزله لزوم توجه به ابعاد مختلف جهت حفظ و رونق یک مکان تاریخی می‌باشد. لذا بر اساس یافته‌ها و نتایج می‌توان پیشنهادهایی را جهت ماندگاری، رونق و توسعه گردشگری بزرگترین خانه خشتی جهان نظیر برنامه‌ریزی جامع و تفصیلی طرح گردشگری تفرجگاه با هدف تبیین جایگاه و معرفی مجموعه تاریخی حاج آقا علی و آینده آن، انجام مطالعات مستمر با هدف ارزیابی و پایش تفرجگاه، برنامه‌ریزی جهت همکاری بین بخشی به ویژه سازمان گردشگری و سازمان میراث فرهنگی در راستای تعامل و هم‌افزایی و هم‌فکری مسئولان، زمینه‌یابی امکان بهره‌مندی از سازمان‌های غیردولتی با هدف اطلاع‌رسانی و راهنمایی گردشگران و ارائه امکانات رفاهی درخور و مناسب، و انجام مطالعات و اعزام کارشناس به موارد مشابه با هدف آشنایی و کسب تجربه از دیگر آثار تاریخی در سطح کشور و جهان ارائه داد. همچنین در راستای حفظ گردشگران موجود می‌توان بر اساس پیشنهادهای مخاطبان و نتایج یافته‌ها به مواردی چون ساخت سکوهای استراحت‌گاهی موقت، استفاده از وسایل چاپی و یا افراد به عنوان راهنمای گردشگران، تأمین زیرساخت‌های رفاهی ایجاد شرایط اسکان شبانه، ایجاد مکان‌های مطمئن تأمین مواد غذایی سالم و بهداشتی و کالاهای فرهنگی بومی و محلی و نیز برگزاری فرصت‌های محلی با هدف جذب گردشگر و معرفی میراث فرهنگی و تاریخی از قبیل جشنواره، نمایشگاه و مراسم محلی اشاره نمود.

منابع و مآخذ:

۱. اسماعیلی، ر. گندمکار، ا. حبیبی نوخندان، م. ۱۳۹۰. ارزیابی اقلیم آسایش چند شهر اصلی گردشگری ایران با استفاده از شاخص دمای معادل فیزیولوژیک، فصلنامه پژوهش های جغرافیای طبیعی، دوره ۳۱، صص ۴۷-۶۱.
۲. امین بیدختی، ا. و همکاران. ۱۳۸۸. آمیخته بازاریابی کاربردی در صنعت گردشگری، مجله مطالعات مدیریت راهبردی، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۹، صص ۴۹-۶۸.
۳. تقوایی، مسعود و همکاران ۱۳۹۱، فصلنامه جغرافیا، انجمن جغرافیای، عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهری کرمانشاه، ایران، س ۱۰، ش ۳۲.
۴. رنجبران، ب. و زاهدی، م. ۱۳۸۴، شناخت گردشگری اصفهان، انتشارات چهارباغ.
۵. عبدالمنافی، ط. از کیا، م. ۱۳۹۰. عوامل مؤثر بر صنعت گردشگری در منطقه روستایی کلاردشت، دوره ۴، شماره ۱، پیاپی ۱۳، صص ۹۷-۱۱۱.
۶. قبادی، پ. پاپ زن، ع. زرافشانی، ک. گراوندی، ش. ۱۳۹۱. مطالعه وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا؛ با استفاده از تئوری بنیانی، دوره ۳۱، شماره ۳۷، صص ۷۱-۸۲.
۷. کردوانی، پرویز. غفاری، ونوس. ۱۳۹۰، توریسم و رویکرد نوسازی در بافت های تاریخی شهری، نمونه موردی؛ اصفهان، جغرافیای سرزمین، س ۸، ش ۳۰.
۸. کرمی دهکردی، م. کلانتری، خ. ۱۳۹۰. شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی، دوره ۲، شماره ۳، پیاپی ۷، صص ۱-۳۰.
۹. کرمی دهکردی، م. کلانتری، خ. باباجانی، آ. ۱۳۹۱. شناسایی و اولویت بندی موانع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت با استفاده از تکنیک دلفی (مورد مطالعه: استان چهارمحال و بختیاری)، دوره ۱، شماره ۴، صص ۷۴-۵۹.
۱۰. گودرزی سروش، م. م. ۱۳۹۰. بررسی تأثیر گردشگری در توسعه روستایی (مورد مطالعاتی: روستای ورکانه همدان)، دوره ۵، شماره ۸، صص ۹۳-۱۰۱.
۱۱. مقصودی، ط. لشگرآرا، ف. ۱۳۸۳. گردشگری توسعه و روستا. مجله جهاد، ماهنامه توسعه روستایی و ترویج کشاورزی، شماره ۲۶۴، صص ۴۸-۵۵.
۱۲. موحد، علی. دولت‌شاه، صدیقه. ۱۳۹۰، بررسی ظرفیت های گردشگری جهت توسعه گردشگری شهری خرم آباد، فصلنامه جغرافیا و آمایش سرزمین، س ۱، ش ۱.
۱۳. نجفی کانی، ع. ا. مطیعی لنگرودی، س. ح. نجفی، ک. ۱۳۸۸. امکان سمپنجی توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیلی SWOT، نمونه موردی: شهرستان آمل، سال ششم، شماره ۱۹ و ۱۸ پاییز و زمستان، صص ۱۳۷-۱۲۱.
۱۴. نصرالهی، خدیجه. جهانبازی، ندا. ناصری، طاهره. (۱۳۹۱) رده بندی استانهای کشور برحسب جاذبه های گردشگری، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، دوره ۹، شماره ۲۸ صص ۳۷ - ۱۷.
۱۵. نظریان، ا. مشیری، س. ر. آقاجانی، ف. ۱۳۸۵. امکان سنجی توسعه صنعت جهانگردی در شهرستان اردبیل، دوره ۱، شماره ۳، صفحه ۱۱۷-۱۰۳.

۱۶. نکوئی صدری، ب. ۱۳۹۱. آغازی بر مطالعه ژئومورفوسایت‌ها، همایش ملی ژئومورفولوژی و زیستگاه انسان، انجمن ایرانی ژئومورفولوژی.
۱۷. وظیفه، ب. نریمان زاده، ع. ۱۳۹۲، بررسی اثرات گردشگری در توسعه پایدار شهر سرعین، اولین کنفرانس معماری و فضاهای شهری پایدار، مشهد، <https://civilica.com/doc/294820>.
18. Dowling, R.K., Newsome, D., Geotourism, Translated by: Farhatjah, B., & Amrikazemi, A., Tehran, Geological Survey of Iran, 260 pages, 2012.
19. Shaw, G., Williams. M.A., Tourism and Tourism Space. London, SAGE Publications, 2004.
20. World Tourism Organization (WTO), Annual Report. Madrid: WTO, 2010.

